

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет історії та філософії

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра нової та новітньої історії

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

спеціаліста

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: **«ІТАЛІЙСЬКИЙ КОРПОРАТИВІЗМ БЕНІТО МУССОЛІНІ»**
«Italian corporatevism of Benito Mussolini»

Виконала: студентка 3 курсу
заочної форми навчання
напряму підготовки
702030201 Історія
Омельчук Тетяна Ігорівна

Керівник к.і.н., доц. Шкляєв І.М. _____

Рецензент к.і.н., доц. Новікова Л.В. _____

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ _____ від _____ 2018 р.

Захищено на засіданні ЕК № _____

протокол № _____ від _____ 2018 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

_____ Дьомін О.Б.

(підпис)

(прізвище, підпис)

Голова ЕК

_____ Сминтина О.В.

(підпис)

(прізвище, підпис)

Одеса – 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти тоталітарного режиму та його особливості.....	7
1.1. Сутність та особливості тоталітарного режиму. Його формування у Європі.....	7
1.2. Характерні риси тоталітаризму. Проблеми типології і визначення меж.....	17
Розділ 2. Італія після першої світової війни	22
2.1. Соціально-політичні та економічні проблеми у післявоєнної Італії.....	22
2.2. Беніто Муссоліні як ідеолог фашизму.....	31
Розділ 3. Особливості корпоративної системи Беніто Муссоліні.....	45
3.1. Основні етапи становлення корпоративізму в Італії.....	45
3.2. Методологічні практики Беніто Муссоліні.....	54
Висновки.....	66
Список використаної літератури.....	71

Вступ

Актуальність наукової роботи визначена особливістю глибоких змін внесених у світ Першою світовою війною, своєрідною кризою державних форм, пов'язаних з характерними новими явищами в області політичного життя. Звичайно, не війна породила ці явища, навпаки, вона сама стала результатом і ознакою їх дозріваючої реальності. Вона лише їх виявила, підкреслила, загострила. Вони зріли в надрах XIX століття і, як бачимо, представляють собою щось природне і закономірне. В історії народів і країн бувають періоди, коли протиріччя і боротьба доходять до крайніх меж. Всі дієві і активні сили суспільства концентруються на двох протилежних полюсах боротьби, а все помірні і проміжні елементи відходять на другий план. Історія у період найвищої напруги змитає на своєму шляху усі компромісні і половинчасті рішення.

Один з таких періодів пережила і Італія після Першої світової війни. Потужний революційний рух загрожувало зруйнувати усю структуру італійської держави. Країна опинилася перед перспективою повалення існуючого ладу і встановлення диктатури пролетаріату. До цього моменту відноситься початок зростання фашизму, який став в авангарді контрреволюції. Він довів боротьбу пролетаріату до створення тоталітарного держави, яке повністю ліквідувало легальний робітничий рух і посилив демократичні завоювання цілої історичної епохи. Створення такої держави було завершено в 1929 році.

Наукова актуальність моєї теми пов'язана з достатньо низьким рівнем дослідження даної теми у сучасній українській історіографії .

Для суспільної необхідно проаналізувати негативний досвід тоталітарного державотворення у XX столітті , для виявлення причин які формують тоталітаризм та його форми.

Об'єктом дослідження є основні принципи корпоративної системи Беніто Муссоліні в Італії.

Предметом дослідження виступають елементи тоталітарного режиму Беніто Муссоліні в Італії.

Мета нашого дослідження полягає в аналізі основних механізмів – здійсненні соціально-економічної політики Беніто Муссоліні під час формування тоталітарного режиму в Італії. У дослідженні поставлено слідуєчі завдання:

- розкрити теоретико-методологічні аспекти тоталітарного режиму та його особливості;
- визначення проблеми типології, характерних рис тоталітаризму;
- проаналізувати соціально-політичні та економічні проблеми у післявоєнній Італії;
- описати особливості корпоративної системи Беніто Муссоліні;
- навести приклади методологічних практик Беніто Муссоліні.

Наукова розробленість теми. Аналіз проблем запровадження корпоративної системи Беніто Муссоліні в Італії має характеристики відкритої та дискусійної проблеми, спирається на досить різноманітні тези та твердження. Найбільш повне теоретико-методологічне підґрунтя дослідження політичної участі Беніто Муссоліні було розроблено в його творах «Доктрина фашизму», «Моє життя», які були сформовані на основі політичних доктрин Г. Бабефа, А. Сен-Сімона, Г.В.Ф. Гегеля, Ж.-Ж. Руссо.

Історіографія по даній темі обширна. Цікавий матеріал про походження італійського фашизму та формування з нього корпоративізму міститься в збірнику статей різних років П. Алаґрі, . У роботі В.І. Михайленко «Італійський фашизм: основні питання історіографії» з різних точок зору показуються проблеми генезису фашизму, Італійський фашизм: основні питання історіографії. Свердловськ, 1987 .. Б. Бессонов аналізує ідеологічну еволюцію італійського фашизму і досліджує реальне її застосування на практиці. Особистість Беніто Муссоліні, його ідеї, думки і дії як лідера фашистського руху простежив Л.С. Белоусов в книзі «Муссоліні: диктатура і демагогія».

Новітня історія країн Європи Америки ХХ століття, де події розглядаються з опорою на джерела, або дискутується ту чи іншу подію.

Джерелами по даній темі є документи, що розкривають політичну історію Італії розглянутого періоду, опубліковані в Хрестоматії з новітньої історії Хрестоматія з новітньої історії. М., 1960. Т.1. Ч.4 .. Роботи засновника і керівника Комуністичної партії Італії, теоретика-марксиста Антоніо Грамші - «Тюремні зошити». Класовий характер фашизму, і багато інших відповіді на питання про специфіку фашистського руху ми можемо знайти в курсі лекцій П.Тольятті. Основна увага в них приділена аналізу соціальної бази фашизму, виявлення ролі створених ним масових організацій в механізмі функціонування диктатури та трансформація його у корпоративізм.

Разом з тим, предметно-змістовно цей напрям наукових досліджень залишається неоднорідним, так як пріоритети вищевказаних досліджень не можуть бути раз і назавжди окреслені, адже вони зумовлюються конкретно-історичним контекстом.

Методи дослідження. Дипломна робота спирається на поєднанні системного, порівняльного та історичного підходів. Необхідність застосування принципів системного підходу при розгляді феномену особливостей корпоративної системи Беніто Муссоліні в Італії обумовлена базовими характеристиками політичного процесу та потребою аналітичної роботи з його динамічними та циклічними проявами, що зазнають впливу основних етапів становлення корпоративізму в Італії. Порівняльний методологічний підхід спрямований на співставлення методологічних практик Беніто Муссоліні.

У дипломному дослідженні застосовано як суто теоретичні, так і емпіричні методи. Зокрема, при аналізі концептуальних засад тоталітарного режиму використано науковий синтез та аналіз, історичну аналогію, моделювання та наукове порівняння. Серед емпіричних методів слід

виокремити ситуаційний аналіз, аналіз документів, наведено теоретичне узагальнення і нове розв'язання поставленої мети та задач.

Структура роботи. З огляду на вищезазначені мету та завдання дипломна робота складається з трьох підрозділів, висновків, списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи складає 72 сторінки.

Висновки

З кінця 20-х років починається процес активного втручання фашистської держави у сферу економіки. Італійський варіант цього процесу полягав у будівництві «корпоративної держави». 1927 р. Велика фашистська рада прийняла Хартію праці, відповідно до якої профспілки були замінені корпораціями. Ці корпорації об'єднували представників держави, підприємців і робітників відповідно до галузей виробництва. Ці організації повинні були не тільки управляти виробництвом, але й згладжувати суперечності між працею і капіталом. Ідеологи фашизму стверджували, що корпоративізм сприятиме ліквідації класових розходжень і забезпечить соціальну гармонію у суспільстві.

У 1930 р. була створена Національна рада корпорацій, що повинна була об'єднати в єдине ціле політичне й економічне життя. Спочатку Рада об'єднала 22 галузі; до її складу входили міністри, представники фашистської партії, бізнесмени й профспілкові діячі. З 1934 р. корпоративна система стала тотальною. Національна рада корпорацій увійшла до складу фашистського державного апарату й узяла на себе функції вищого керівного органу в галузі економіки.

Реорганізація вищих законодавчих органів у 1939 р. завершила будівництво корпоративної держави. Функції палати депутатів почала виконувати палата фашизму й корпорацій. Було також покінчено з виборністю: на всі ключові пости призначалися лише члени фашистської партії, чисельність якої до цього часу зросла до 1,5 млн. чоловік.

У 30-ті роки Італія здійснювала політику автаркії, яка полягала у створенні національно замкненої економіки, що спирається на власні ресурси. Ця політика стимулювала розвиток національної промисловості, у першу чергу військової. Фашистський уряд прийняв програму переозброєння армії. Економічна стабілізація дозволила Італії перейти до активної зовнішньої політики.

Корпоративізм як принцип тотальної організації виробничої сфери, пронизуючи всі верстви суспільства, по суті справи повинен бути стати принципом самої культури як загальної форми життя суспільства, іншими словами, він повинен був стати корпоративною культурою.

Міф про «органічне суспільство», мотивованій на добровільну відмову від впливу в соціальній, економічній і політичній сферах на користь держави і в ім'я Нації як вираження вищого соціального синтезу і згоди був хороший для вербування неофітів фашистського режиму, але не для повсякденної роботи в сфері виробництва матеріальних благ. Тотальна регламентація економічної діяльності не могла не захопити і соціальну сферу, але те, що добре і є ефективним для підтримки дисципліни виробництва, виявляється згубним для сфери творчості. Корпоративізм був гарний як для альтернативного концепту «шахових» партій між капіталізмом і колективізмом, але тільки на італійському ґрунті - там, де він мав свою генетику в сіндікальній профспілках. Цей тип економічного «емпіризму» був ефективний в Італії між 1926 і 1945 рр., коли закладалися теоретичні та практичні основи першого державного підходу до корпоративізму. Тоді ж була виправдана і впевненість, що зовнішні чинники (світова криза і війна), природна незрілість людей і концептуальних інструментів можуть бути перешкодою єдиної стратегії корпоративного будівництва.

І тому було неминуче, що поруч з корпоративними структурами і напрямками виявлялися напрямки змішаного характеру. Так, що корпоративізм перший час представлявся як органічна доктрина, здатна засновувати державні структури, плюралістичні в зв'язках і єдині в телеології. Не випадково, з кінця 1926 р. Б. Муссоліні почав використовувати термін «корпоративна держава» як визначення тієї форми соціальної організації, яка повинна була замінити державу. Фашистська економіка знайшла в корпорації, де співіснували різні фактори виробництва - підприємці, техніки і робітники – інструмент, за допомогою якого повинна була реалізовуватися «дисципліна виробництва» не в

інтересах того чи іншого виробництва, але для кращої продуктивності виробничого процесу, який є інтересом всіх виробників, але, перш за все, інтересом Нації.

Фашистська реформа була логічним наслідком тієї політичної стратегії, відповідно до якої кожна влада повинна вести своє походження від держави. Б. Муссоліні претендував - і, можливо, він сам цьому вірив - на те, що фашистський корпоративізм був новий тип суспільства, природним еволюційним чином долає лібералізм і комунізм. Корпоративна держава виникла закономірно, оскільки з занепадом капіталізму збігався і внутрішню кризу соціалізму. Тим самим, фашистський корпоративізм претендував на статус відкриття принципу соціальної ієрархії, що визначається як «організована нація».

Насправді, корпорації ніколи не вдавалося утвердитися в якості принципу соціокультурного життя. Це був гібрид соціального міфу, досить популярного, та адміністративних реалій, підтримуваних партійними фашистськими функціонерами. Іншими словами, це була пропагандистська реальність, в яку вірив і сам Б. Муссоліні, і його послідовники. І щоб не втратити заснування власної віри, вони обіцяли світу праці будь-які повноваження: і «самоврядування робітників», і «директорську владу», і динамічне новаторство, і захист інтересів, і вільне підприємництво, і навіть державну монополію. Вони пропонували «третій шлях» між капіталізмом і більшовизмом. «Корпоративний принцип» полягав у підпорядкуванні приватних інтересів інтересу національного, оскільки він розглядався як «вищий інтерес виробництва». Але ця вища національна дисципліна вже показала неспроможність, коли доводилося розподіляти серед всіх соціальних категорій (більше не дозволялося говорити про «класах») необхідні і витратні зобов'язання. Люди праці, при всій зовнішній лояльності, не могли не розуміти, що за вищими інтересами виробництва переховувався інтерес партії – в ту пору воля до влади фашистських глав і фашизованої бюрократії затверджувалася все міцніше,

також як і особиста воля «дуче», ототожнення з «волею нації» і інтерес цей був обумовлений самою природою авторитарної держави.

Італійський фашизм, як специфічна тоталітарна диктатура, мав риси і тоталітаризму, його централізована ідеологічна система базувалася на фундаменті націоналізму, і авторитарності доповненого ідеями католицизму, традиціоналізму і соціалізму. Один з головних ідеологічних принципів «величі нації», яка прагне до поверненню втраченого, мав на увазі відтворення «Священної Римської Імперії». Ідеологічний лексикон фашизму включав такі прості, яскраві і зрозумілі поняття, як народ, нація, сім'я, віра, загальний ворог, вождь.

Перехід до чисто фашистських методів панування завершив на політичному рівні відносну стабілізацію капіталізму в цій країні. Але в економічній сфері стабілізація вже в 1927 - 1928 рр. поступилася місцем кризовим явищам. Специфічно фашистський спосіб здійснення капіталістичної стабілізації в Італії не зробив її міцнішою, ніж в інших країнах.

У роботі показано соціально-економічну і політичну кризи в післявоєнній Італії, які були викликані невдалими результатами участі Італії в Першій світовій війні. Головними умовами, що забезпечили прихід до влади фашистської партії, стали тяжке положення італійського народу і «червоний терор». Були розглянуті основні етапи фашизації Італії.

Завершуючи дослідження, можна сказати, що корпоративізм як теорія, за масштабом охоплює всі сторони життя, є принцип не держави, а культури, точніше, принцип тотальної організації соціокультурного життя. У такій організації відбувається неминуча інверсія: держава, будучи єдиною суперформою суспільства, що складається з «атомів» (корпорацій), з необхідністю набуває статусу онтологічного феномена - культури. Тому, організовуючи виробничу життя, корпорація нарощує простір державного впливу, яке при фашизмі настільки тотально, що охоплює всі сфери соціального буття і це дозволяє сказати, що держава при фашизмі і є культура, причому, в самому

фундаментальному її значенні – в значенні єдиної форми індивідуального і соціального життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алагрі П. Походження фашизму. М., 1961
2. Безсонов Б.М. Фашизм: ідеологія, політика. М., 1985.
3. Белоусов Л.С. Муссоліні: диктатура і демагогія. М., 1993
4. Грамші А. Вибрані твори. М., 1967;
5. Грамші А. Тюремні зошити. М., 1991
6. Європейська свідомість та тоталітаризм //Права людини. - 2009. - № 9. - С. 2-3.
7. В.І. Михайленко «Італійський фашизм: основні питання історіографії»
8. Ільїн В.В. Свобода і тоталітаризм/ В.В.Ільїн //Нова політика. - 2000. - № 2. - С. 54-57
9. Італійський фашизм: основні питання історіографії. Свердловськ, 1987 ..
10. Бахтєєв Б. Про тероризм і тоталітаризм/ Б. Бахтєєв //Сучасність. - 2003. - № 10. - С. 61-69
11. Велимчаниця Н. Відтворення атмосфери формування тоталітарних режимів у Європі: Урок аналізу літературного твору за новелою Т. Манна "Маріо і чарівник"/ Н. Велимчаниця //Зарубіжна література в навчальних закладах. - 2003. - № 5. - С. 29-34
12. Дем'яненко Б. Особливості структурування та схожість практичного прояву нацистської та сталінської моделей тоталітаризму //Нова політика. - 1998. - № 1. - С. 50-56
13. Дем'яненко Б. Порівняльний аналіз фашистської та сталінської моделей тоталітаризму //Нова політика. - 1999. - № 1 . - С. 36-47.
14. Дем'яненко Б. Порівняльний аналіз італійської та сталінської моделей тоталітаризму //Нова політика. - 1998. - № 6. - С. 45-53.
15. Кочержинський Ю. Тоталітарна держава-продовження моделі політичної самодержавної/ Ю.Кочержинський //Історія в школі. - 1998. - № 2. - С. 34-39
16. Лавренко О. Тоталітарні групи та їх соціально-психологічний феномен/ О. Лавренко //Соціальна психологія. - 2003. - № 1. - С. 73-86

17. Новітня історія країн Європи Америки ХХ століття. 1900-1945. М., 2001.,
- 18 . Остапенко Н. Тоталітарні держави Європи: Матеріали до теми. 10 клас/ Н. Остапенко //Історія України. - 2005. - № 39. - С. 14-20
19. Панченко П. Тоталітарна природа держави і політичне коріння переслідування іншодумців //Історія в школі. - 1998. - № 2. - С. 2-5
20. Радчук Г. Тоталітарна свідомість і сімейне виховання/ Г.Радчук //Соціальна політика і соціальна робота. - 1999. - № 2. - С. 66-69
21. Романюк О. Праві та ліві тоталітарні режими : спільне і специфічне/ О.Романюк //Нова політика. - 2002. - № 1 . - С. 55-59
22. Сухонос В. Здійснення державної влади в умовах демократичного, авторитарного і тоталітарного режиму (політичний і економічний аспекти) // Предпринимательство, хозяй-ство и право. - 2000. - № 2. - С. 2-6
23. Тольятті П. Лекції про фашизм. М., 1974 ..
24. Ткачук П., Луньков А. Тоталітарні режими в країнах Європи і їх згубний вплив на згорання демократії// Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. – 2009. - №12. – 180-185
25. Трубайчук А. Три іпостасі тоталітаризму/ А.Трубайчук //Нова політика. - 1998. - № 4. - С. 31-40.
26. Трубайчук А. Що таке тоталітаризм?/ А.Трубайчук //Пам'ять століть. - 1998. - № 5. - С. 16-28
27. Феоктистова О.А. Тоталітаризм: проблема типології і визначення меж у соціальній філософії //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2000. - Вип. 32: Філософія. Політологія. - С. 43-45
- 28.Хрестоматії з новітньої історії Хрестоматія з новітньої історії. М., 1960. Т.1. Ч.4
29. Чабанна М. Авторитаризм і тоталітаризм: Уявна подібність та сутнісна різниця/ М. Чабанна //Політичний менеджмент. - 2003. - № 2. - С. 83-92.

30. Муссолини Б. Доктрина фашизма / Б. Муссолини // Хрестоматия по теории государства и права, политологии, истории политических и правовых учений. – М.: ПРИОР, 2000. – С. 662.